

Władysław Wyszowadzki

"Orędzie moralne Jezusa Chrystusa",
Andrzej Franciszek Dziuba,
Warszawa 1996 : [recenzja]

Collectanea Theologica 67/1, 189-194

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W rozdziałach VII – IX O'Collins szkicuje historię chrystologii. Za wskazówkę treści niech posłużą ich tytuły: *Do Pierwszego Soboru Konstantynopolańskiego, Efez, Chalcedon i dalej* oraz *Chrystologia średniowieczna i nowożytna*.

Mimo prawie dwudziestu wieków refleksji chrystologicznej, owocującej licznymi dogmatami, pozostaje wiele problemów do rozwiązania, na wiele pytań nie ma jednoznacznych odpowiedzi. W rozdziałach X i XI (*Boskie i ludzkie, Wiara, świętość i dziewicze poczęcie*) O'Collins stawia m.in. pytania: Na czym polega „boskość” i „człowieczeństwo”? Czy Jezus miał świadomość preegzystencji? W jakich kwestiach podzielał wiarę pobożnych Żydów swego czasu? Bardzo często ukazuje braki w tradycyjnych odpowiedziach i na możliwości lepszych rozwiązań, na przykład w kwestii „wiary Jezusa” (Ap 14, 12). Można, zdaniem O'Collinsa, mówić o wierze Chrystusa w sensie posłuszeństwa Bogu Ojcu, a także o podzieleniu wiary żydów w kwestiach innych niż poznanie Boga, swej Boskiej tożsamości i odkupieńczej misji (s. 250–268).

Ostatnie trzy rozdziały *Chrystology* dotyczą kwestii odkupienia. Noszą one następujące tytuły: *Odkupiciel, Powszechny Odkupiciel i Możliwości obecności*. Jezus jako „głowa nowej ludzkości” – stwierdza O'Collins – jest obecny wszędzie tam, gdzie są ludzie: „Nie ma, ani nie może być, sytuacji poza Chrystusem czy bez Chrystusa (...). Powstały z martwych Chrystus jest aktywnie obecny jako źródło wiecznego życia” (s. 315). „Obecność” – czyli działanie Jezusa „we wszystkich kulturach, społeczeństwach i religiach” (s. 304) – to „pojęcie zdolne zsyntetyzować w pełni rozwiniętą chrystologię” (s. 309).

W podsumowaniu przedstawienia *Chrystologii* należy zauważyć, że jest ona próbą usystematyzowania dotychczasowych osiągnięć O'Collinsa. W wielu miejscach praca australijskiego jezuita wykracza poza ten cel, dając rozwinięcia wcześniejszych pomysłów autora. W *Chrystology* dostrzega się ściśle powiązanie między chrystologią fundamentalną i dogmatyczną. Można słuszna byłaby nazwa: „chrystologia systematyczna” – analogicznie do określenia „teologia systematyczna”?

Australijski jezuita, choć znakomicie wykorzystuje osiągnięcia współczesnej egzegezy, filozofii i teologii, jest świadomy tego, że w poznaniu Jezusa duże znaczenie ma przyjaźń z Nim – jak mówił św. Augustyn: „nemo nisi per amicitiam cognoscitur”. Dlatego w ostatnim zdaniu swej książki pyta czytelników: „Kto ośmieli się stwierdzić: «Jestem prawdziwym przyjacielem Jezusa?»” (s. 232).

ks. Marek Skierkowski

Ks. Andrzej Franciszek DZIUBA. *Orędzie moralne Jezusa Chrystusa*. Wydawnictwo Teologii Katolickiej. Warszawa 1996 ss. 348.

Bogactwo nauki Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu odsłania niezwykle obraz historycznych i kulturowych uwarunkowań przekazu prawd objawionych. Oczywiście dotyczy on w szczególności sposób życia i postępowania człowieka, a więc jego sfery moralnej, tak w wymiarze osobowo-indywidualnym jak

i społeczno-wspólnotowym. Naturalnie, iż dynamika ta ukazuje całość swej wielopłaszczyznowości przede wszystkim dopiero w odniesieniach relacyjnych do Boga, innych ludzi, siebie samego i całego świata, tak ożywionego jak i martwego.

W twórczym wyrazie odniesień realizuje się bogactwo, szansa i nadzieja oraz wielorakość spełniania się osobowego człowieka. Odkrywanie moralnej niepowtarzalności zobowiązań Starego i Nowego Przymierza wyzwala świadomość, iż nie jest ono tylko czystą teorią, ale zadaniem bogactwem życia i dla życia. Zatem aktualnym i dziś oraz dla całej przyszłości pozostaje biblijne zobowiązanie zbawcze, które jawi się jako wyzwanie oraz powołanie życiowe dla każdego człowieka wiary.

Prezentowana rozprawa, profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Teologii Katolickiej, jak wskazuje sam tytuł, jest próbą usystematyzowania i nakreślenia obrazu orędzia moralnego Jezusa Chrystusa. Naturalnie, iż w przekazie biblijnym jest ono niezwykle bogate, ale zarazem wręcz trudne do pełnego objęcia oraz wyczerpania. Zatem już u początków lektury książki mogą jawić się pytania m.in. o kryteria podziału, zastosowanych zasad systematyzacji, zgrupowania treści czy niektóre elementy formalne.

Otwierający książkę wykaz skrótów, już wstępnie ukazuje bogactwo szerokiej literatury przedmiotu obecnej w publikacji (s. 7–14). Natomiast zamieszczony z kolei wstęp jest znakomitym i oryginalnym wprowadzeniem ogólnym w całość studium (s. 15–23). Nie zawiera on klasycznych elementów formalnych lecz jest bardziej szkicem problemowym, w sensie wstępnego ukazania idei wiodących nurtów nauczania Jezusa Chrystusa. Jest to zatem dobre wejście w ducha nauczania Jezusa Chrystusa oraz jego systematyzację.

Książka ks. Andrzeja F. Dziuby podzielona została na dziesięć obszernych rozdziałów czy części, a te z kolei na mniejsze zwarte i wynikające wzajemnie oraz powiązane bloki, choć nie są one oznaczone nazwami, lecz tylko numeracją rzymską. Trochę żal, że autor nie zechciał ich nazwać. Byłoby to bardzo ciekawe zgrupowanie szczegółowych zagadnień w ramach wielkich części ukazujących dynamizm orędzia Mistrza z Nazaretu. Całość książki zamyka ciekawe zakończenie, które merytorycznie, a przede wszystkim formalnie, ma charakter podobny do wstępu (s. 301–307). Jest to podsumowanie ale jednocześnie świadome otwarcie ku konieczności dalszych badań i studiów.

Dla formalnego i choćby szkicowego ukazania zawartości treściowej prezentowanej książki warto sygnałnie podać tytuły poszczególnych części w ich układzie usystematyzowanym przez autora: 1. Dynamika „być” (s. 25–52); 2. Dynamika wnętrza (s. 53–77); 3. Dynamika postaw (s. 79–105); 4. Dynamika aktywności i życia (s. 107–133); 5. Dynamika doskonałości (s. 135–159); 6. Dynamika przykazań (s. 161–188); 7. Dynamika nagrody i kary (s. 189–217); 8. Dynamika wolności (s. 219–245); 9. Dynamika „eschaton” (s. 247–274); 10. Dynamika łaski (s. 275–300).

Całość rozprawy uzupełnia zestaw bibliografii, który – jak zaznacza ks. A. F. Dziuba – udostępniiony został tylko w wyborze (s. 309–348). Trzeba jednak przyznać, iż wskazuje on zdecydowaną większość prac do których odwołuje się autor w przepisach oraz w tekście studium. Należy już tu zaznaczyć, iż jest to praktycznie

bardzo kompleksowe oraz kompetentne odwołanie się niemal do całej współczesnej polskiej i światowej literatury w tym zakresie.

Zaprezentowany przegląd bibliograficzny jest dowodem m.in. umiejętności systematyzacyjnych, a jak pokazują treści i twórczych w korzystaniu z szerokiego bogactwa osiągnięć współczesnej teologii biblijnej oraz innych dyscyplin, nie tylko teologicznych czy filozoficznych. Wykorzystane prace są inspiracją badawczą, interpretacyjną, a także pewnym ukierunkowaniem praktyczno–duszpasterskim przekazu teologii moralnej.

Kreśląc plan badawczy książki sam autor pisze we wstępie: „Z szerokiego bogactwa fundamentalnych elementów orędzia moralnego Jezusa Chrystusa zostaną tu ukazane niektóre z nich” (s. 23). Zatem jest to swoiste usprawiedliwienie ewentualnych braków a zarazem i z drugiej strony świadomość nieuniknionej subiektywności wyboru. Faktycznie całość prowadzonych analiz jest jednak przykładem obiektywizmu propozycji badawczych nad teologią moralną biblijną i jej konsekwencjami praktycznymi. Autor, nawet jeśli ukazuje własne przemyślenia potrafi ukazać ich głębokie motywy i osadzenie w całości przekazu objawienia.

Można powiedzieć – w formie oceniającej, – iż interesująca systematyzacja lubelskiego profesora nie jest wolna od dotykania problemów wykraczających poza zagadnienia zakresłone w tematach rozdziałów czy części. Jest to często niezbędne dla pełniejszego naświetlenia poruszanych problemów oraz ich poprawnego zrozumienia. Świadczy to jednak ostatecznie o szerokiej wizji i otwartości autora oraz jego rozeznaniu orędzia biblijnego, a zwłaszcza nowotestamentowego orędzia Jezusa Chrystusa.

Ks. A. F. Dziuba nie jest, jak to można łatwo dostreżc, badaczem sztywnie ograniczonym, ale otwartym i twórczo odczytującym bogactwo teologii biblijnej. Widzi on jego niezwykle znaczenie dla formacji postaw i zachowań życiowych nie tylko ochrzczonych. Oczywiście, szczególną uwagę zwraca na konsekwencje, które wskazują, że życie Jezusa Chrystusa wraz z jego przepowiadaniem są wartościami twórczymi ku rozwojowi i doskonaleniu człowieka oraz świata.

Już samo zauważenie przez autora dynamizmu orędzia Jezusa Chrystusa i wyartykułowanie tego nawet w stosownym nazewnictwie, w tytule książki oraz jej poszczególnych rozdziałach, jest wskazaniem na jedną z fundamentalnych i życiowych jego cech. Nie jest to bowiem tylko hasło, ale określona rzeczywistość wobec której człowiek nie może przejść obojętnie. Jest to wyzwanie do osobowego dynamizmu podjęcia i spełniania powołania.

Ks. Dziuba nie unika, i to bez kompleksów, poruszania zagadnień mało modnych czy wręcz pomijanych we współczesnym przekazie moralnym, jak np. nagroda i kara, „eschaton” czy doskonałość. Wydaje się, że ich pominięcie byłoby nie tylkoubożeniem ale wręcz wypaczeniem pełni właściwego obrazu przekazywanego orędzia Jezusa Chrystusa. Zatem, w duchu wierności przekazowi objawionemu nie można tu ulegać modzie czy sugestiom, które niekiedy wychodzą nawet od współczesnych teologów katolickich. Należy rzeczywistość zbawczą zawsze widzieć w całej jej

pełni, niezależnie od aktualnych postaw czy tendencji kulturowych oraz cywilizacyjnych. W przeciwnym razie nie będzie to już orędzie zadane przez Mistrza z Nazaretu, ale niekiedy wręcz jego karykatura czy myśli tylko tego, kto je przekazuje.

Określenie przez autora wszystkich rozdziałów studium jako prezentacja przejawów dynamizmu jest interesującym wskazaniem na życiowy i twórczy charakter poszczególnych wymagań moralnych. Przeprowadzone zaś badania szczegółowe jednoznacznie pokazują, iż propozycje moralne mają przede wszystkim charakter osobowy, a więc akcentujący wyjątkową specyfikę człowieka w całości ziemskiego stworzenia. Oczywiście, nie można zapomnieć, iż nakłada to określone zobowiązania odpowiedzialności i osobowego spełniania siebie w kontekście całego stworzenia. Ostatecznie w postawach życiowych jest to zadanie, ale z drugiej strony i szansa udoskonalania siebie.

Książka ks. Dziuby tchnie obfitością twórczych odwołań do nauki Pisma Świętego tak Starego jak i Nowego Testamentu. Są to niekiedy dziesiątki wręcz misteryjnych wskazań czy cytatów biblijnych prawie na każdej stronie omawianej książki. Jest ona wręcz przesycona jego bogactwem, przede wszystkim w sensie treściowym, ale także i merytorycznym. To wszystko ostatecznie ma bowiem odniesienie do realiów postaw życiowych człowieka wiary.

Ks. Dziuba podpowiada czy raczej wskazuje jednoznacznie, że Biblia inspirować oraz nadaje ostateczny charakter proponowanym przez niego analizom teologicznym, kulturowym czy filozoficznym. Łatwo można zauważyć, iż prezentowana praca teologicznomoralna, a może bardziej ewangelizacyjna, jako bardzo mocno karmiona Pismem Świętym pozwoliła autorowi na ukazanie wzniosłości powołania wiernych w Chrystusie oraz ich obowiązków przynoszenia owoców w miłości za życie świata, jak to sugerował Sobór Watykański II w *Dekrecie o formacji kapłanów – Optatum totius* (por. nr 16). Chrześcijaństwo nie jest teorią, ale najprościej mówiąc, po prostu życiem.

Wskazane, niestety do pewnego stopnia tylko schematycznie – przez podanie tytułów rozdziałów – bogactwo zawartości treściowej prezentowanej książki przybliża jednak obraz – orędzia moralnego Jezusa Chrystusa. Ważnym jest, iż wskazuje to na konkretne zobowiązania życiowe, a nie jest tylko teorią moralności, czy rodzajem ideologii. Takimi są m.in. postawy, wolność, aktywność i życie czy „eschaton”. Swoisty imperatyw moralny, który tu się manifestuje nie może być niczym zastąpiony, ale wymaga zastosowania go w życiu i postępowaniu.

W pracy ks. Dziuby warto podkreślić bogactwo odwołań bibliograficznych. Autor sięga także, i to bez kompleksów czy uprzedzeń, do osiągnięć badawczych nurtu protestanckiego czy anglikańskiego współczesnej teologii biblijnej oraz moralnej jak również etyki. To duża odwaga, ale także i kompetencja badawcza. Wszystko to ostatecznie ubogaca twórczo prowadzone analizy teologiczne, a z drugiej strony może być także praktycznym znakiem w całości rozwoju ducha ekumenicznego współczesnego chrześcijaństwa.

To, co proponuje autor omawianego studium jest ciekawym wyrazem oraz rzadko spotykanym na gruncie polskim fenomenem otwartości ku kompleksowemu

widzeniu zagadnień teologii moralnej biblijnej. Oczywiście, nie oznacza to preferencji dyscyplin teologicznych, ale przede wszystkim jest wskazaniem konsekwencji ewangelizacyjnych przyjmowanej nauki.

Wydaje się, iż wszystkie Kościoły postreformacyjne (zwłaszcza luteranie i reformowani) mogą w studium ks. Dziuby znaleźć zarys swojej teologii moralnej biblijnej. Twórcze bowiem odwołanie się do Pisma Świętego – co wskazuje prezentowane opracowanie – zawsze może łączyć między sobą różnych chrześcijan, mimo istniejących nadal różnic interpretacyjnych, zwłaszcza odnoszących się do szczegółowych tekstów biblijnych i wyprowadzanych z nich konsekwencji etyczno-moralnych.

Publikacja ks. prof. Andrzeja F. Dziuby jest kompleksową i zwartą próbą systematyzacji i określenia głównych linii orędzia moralnego Jezusa Chrystusa. Pewne elementy tego nauczania zawarte są oczywiście już w pracach z zakresu teologii biblijnej, tak wybitnych polskich biblistów jak i w tłumaczeniach (np. H. Langkammer, *Etyka Nowego Testamentu* (Wrocław 1985); H. Langkammer *Biblijne podstawy duchowości chrześcijańskiej* (Wrocław 1987); K.H. Schelkle *Teologia Nowego Testamentu*. T. 3: Etos (Kraków 1984). Wydaje się, iż ostatecznie Pismo Święte pozostaje nadal, dla wszystkich chrześcijan, jedynym i niewyczerpanym źródłem ku określeniu postaw moralnych codziennego życia i spełnianiu bogactwa ich powołania w realiach świata.

Prezentowana systematyczna publikacja może stać się interesującą pomocą w studium teologii moralnej biblijnej w Polsce. Pozwala ona bowiem na dostrzeżenie realizmu życiowego wielu elementów twórczego bogactwa orędzia moralnego Jezusa Chrystusa. Wydaje się, iż praca ta może przyczynić się twórczo do szerszego dostrzeżenia oraz rozeznania teologii moralnej biblijnej, która dotąd nie ma właściwego dla siebie miejsca w całości wykładów teologii moralnej. Raczej funkcjonuje nadal tylko teologia biblijna, która widziana jest jako dyscyplina teologiczna, ale w ramach szeroko pojętej biblistyki. Zatem jest ona postrzegana bardziej jako dyscyplina teoretyczna czy naukowa, a mniej widzi się jej przełożenie praktyczne.

Prezentowana książka jest dojrzałym przykładem systematyzacji orędzia moralnego Jezusa Chrystusa. Oczywiście jest ona także znakiem osobistym i subiektywnym wyborów, co świadczy o własnych poszukiwaniach i próbie ukazania osiągniętych wyników badawczych. Wszystko to, co prezentuje autor jest zbieżne i mieści się w nurcie ogólnej kościelnej wizji moralnego nauczania biblijnego. Wydaje się, iż zaproponowana koncepcja dotyka głównych i zasadniczych elementów twórczych nowości przekazu moralnego Jezusa Chrystusa.

Dynamika obrazu moralności Jezusa Chrystusa, zarysowana przez ks. Dziubę, jest kompleksowym i twórczym oraz interesującym odczytaniem nowości przekazu biblijnego. Autor często potrafi przejść twórczo ponad tradycyjnymi propozycjami wielu teologów (tak katolickich jak i protestanckich) i wnieść nowe elementy, które wynikają przede wszystkim z kompleksowego i pogłębionego odczytania moralnego orędzia biblijnego. Szerokie sięganie do bogactwa myśli chrześcijańskiej, zwłaszcza biblijnej, w wykładzie teologii moralnej ukazuje się jako znak życiowego i twórczego dynamizmu prawd moralnych zadanych przez Chrystusa.

RECENZJE

Propozycje ks. A. F. Dziuby zawarte w omawianej publikacji mogą jednak czasem budzić wątpliwości czy pytania. Jest to jednak pozytywny znak ich nowości a zarazem i otwartości. Może czasem autor chce zastosować zasadę prowokacji, kontestacji czy pośredniego zmuszenia czytelnika do bardziej osobistych przemyśleń? Nie jest to wszystko jednak, jak wskazują badania i propozycje wyrazem wątpliwości doktrynalnych czy formalnych. Całość proponowanych przez autora książki wizji teologii moralnej biblijnej jest w całej pełni wierna nauczaniu kościelnemu oraz ostatecznie nim się inspiruje. Bez tego fundamentu zdaje się, iż byłoby niemożliwe osiągnięcie prezentowanych tu wyników badawczych.

Należy z dużym uznaniem powitać na gruncie polskim pojawienie się tego typu publikacji, jedynej w swoim rodzaju i ze wszech miar godnej uwagi. Lektura jej nie jest łatwa, ale tym bardziej pasjonująca. Zresztą trudno tu nawet mówić o lekturze w sensie dosłownym, gdyż nie jest to książka do czytania, ale głębokie studium naukowe, które wymaga refleksji i namysłu. Dobrze się stało, że ks. Andrzej F. Dziuba, po licznych artykułach, które, jak się zdaje były przygotowaniem, zechciał swe osiągnięcia badawcze udostępnić w postaci zwartej publikacji.

ks. Władysław Wyszowadzki

Marian RUSECKI, *Wiarygodność chrześcijaństwa*, Lublin 1994, ss. 351.

Burzliwe przemiany, jakie zaszły w obrębie teologii fundamentalnej w czasach powojennych, każyły R. Latourelle'owi – jednemu z najwybitniejszych przedstawicieli tej dyscypliny – określić ją jako *dyscyplinę pogranicza*. *Fundamentalna* – pisał – *z samej swej natury skazana jest na niepewność. Jej jutro musi być ciągle stwarzane. Jako dyscyplina pogranicza, z oknami szeroko otwartymi na nauki o człowieku uczestniczy ona w burzliwym rozwoju tych nauk. (...) Z drugiej strony, jako nauka teologiczna, przeżywa ruch odnowy teologii, szczególnie w dziedzinie egzegezy. Statut dyscypliny pogranicza skazuje teologię fundamentalną na ciągłą niepewność. Jednak ważniejsze jest to, co nasza dyscyplina przez taki statut zyskuje. Ważną próbą określenia go od strony metodologicznej jest praca M. Ruseckiego, Kierownika Sekcji Teologii Fundamentalnej w KUL *Wiarygodność chrześcijaństwa, t. 1*. Praca składa się z czterech rozdziałów. *Teologia fundamentalna wśród nauk sąsiedzkich* (s. 29-78); *Cel i zadania teologii fundamentalnej* (s. 83-163); *Przedmiot teologii fundamentalnej* (s. 169-251); *Metody stosowane w teologii fundamentalnej* (s. 257-325).*

Całość poprzedzona jest wstępem, w którym Autor zauważa, że *ciągle brakuje całościowych opracowań z zakresu epistemologii i metodologii teologii fundamentalnej, stąd Wiarygodność... chce w jakimś stopniu tę lukę wypełnić* (s. 23). Takie opracowania istnieją, np.: W. Kwiatkowski, *Apologetyka totalna*, t. 1, Warszawa 1961; R. Latourelle, G. O'Collins (Red.), *Problemi e prospettive di teologia fondamentale*, Brescia 1980; W. Kern, H.J. Pottmeyer, M. Seckler, *Handbauch der Fundamentalt-heologie*, t. 4, Freiburg im B. 1988; R. Fisichella, *Introduzione alla teologia*